

УДК 81.42

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЗЛА У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПТУ “ЧОРТ”)

Вільчинська Т. П.

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна*

Стаття присвячена аналізу етноконцепту „чорт” у поетичній спадщині Т. Шевченка. Виявлено специфіку мовної об’єктивації цієї концептуальної одиниці в універсальній картині світу письменника (номінації, семантика, конотації).

Ключові слова: концепт, картина світу, номінація, фразема, етнокультура.

Світ демонів, створений уявою людей і освячений традицією багатьох поколінь, становить ієрархічно складну систему, яка засвідчує неоднорідність демонічного простору. Водночас розгалужена структура такого простору (власне демони, окремі реалії довкілля, персоніфіковані абстрактні поняття, а також так звані непрості люди) вказує на відсутність чітко вираженого протиставлення між світом демонів і людей. У концептосфері сакрального, що реалізується у бінарній опозиції добро / зло, ідея зла виноситься за межі трансцендентного та корелює з людиною. Добро, особливо в християнстві, співвідноситься не з якоюсь абстракцією, а визначається через стосунки з Богом, від якого воно залежить. Натомість зло, передусім за церковним ученням, носить характер несубстанціональний і реалізується насамперед через диявола (сатану) – виразника зла, який намагається порушити Божий порядок і заважає планам Господа. Зло – не просто пасивний супротивник Бога, воно намагається „поселитися” в людині і чинити супротив будь-якому вияву Божої волі. Водночас, як зауважує І. Бетко, зло „не має самостійного існування, не було створене Богом і, на відміну від людини, наділеної вічною душею, приречене на знищення” [1, с. 121]. Відомо чимало виявів зла. У дорозі до Бога людство пройшло фетишизм, анімізм, пантеїзм, і на всіх цих етапах певною мірою об’єктивувалося зло, якому постійно треба було протистояти: або задобрювати ті сили, що його уособлювали, або боротися з ними.

Основним провідником зла на землі, за християнським сценарієм, є насамперед сатана (диявол, антихрист) як супротивник Бога, що персоніфікує будь-яке зло. За язичницьким сценарієм, зло асоціювалося з чортом або іншою демоносилою, які, проте, частіше функціонували як аксіологічно амбівалентні, тобто наділені не лише типовими негативними рисами нечистої сили, а й деякими позитивними, що виявлялися в їх заступництві, прихильному ставленні і т. ін.

Саме чорта Н. Слухай кваліфікує як універсальне втілення сил хтонічного світу [2, с. 64]. Репрезентований в українській етнокультурі синкретичний концепт „чорт” виявляє себе як такий, що акумулював давні дохристиянські уявлення про нечисту

силу, так і ті, що сформулювалися у християнстві, а отже, реалізується як амбівалентний. Інформацію про етнічну специфіку цього концепту значною мірою містять художні тексти. Зауважимо, що образ чорта здавна належить до тих, які збуджували творчу фантазію багатьох письменників, що, з одного боку, сприяло збереженню в національній культурі різноманітної інформації про цього демона, а з іншого – справляло негативний вплив: сприяло розмиванню давніше цілісних демонообразів, зневиразненню їх портретних, акціональних, темпоральних та ін. характеристик, а також зумовлювало втрату багатьох народних назв цих реалій, заступлення їх іншими найменуваннями з художніх текстів. Тому сьогодні, незважаючи на велику кількість публікацій про українську демонологію, помітно відчутною є інформаційна недостатність із цього питання. А отже, цілком справедливим вважаємо твердження О. Забужко про те, що „проблема українського демонізму ще чекає на своїх дослідників” [3, с. 62]. Сама ж письменниця також намагається долучитися до її розробки через дослідження демонічного у творчості Т. Шевченка, констатує, що у ній глибоко закорінена українська народна традиція, яка виявляється у зневазі до диявола [3, с. 62].

Отже, предметом аналізу в запропонованій статті став концепт „чорт”, а матеріалом – поетична спадщина Т. Шевченка. Безперечно, що поет, який здійснив „українізацію” християнського міфу, стверджуючи сакральність українського світу (Г. Грабович, О. Забужко), не міг обминути у своїх творах того, що було неодмінним атрибутом життя українців – віри у різних демонів: чортів, відьом, русалок та іншу нечисту силу. Відтак, усі ці демоноперсонажі активно представлені у його поетичних текстах, характеризуючись у них відповідним функціональним навантаженням. Найбільш значущим серед них є образ чорта, який в універсальній картині світу Шевченка реалізується в різних іпостасях та репрезентований розгалуженою підсистемою номінацій.

Основними номінантами концепту „чорт” у Шевченкових творах є лексеми „чорт”, „сатана”, „диявол” („*А пан просить сала, А чорт їсти просить*” [4, с. 98]; „*Ось послухай, Доводить до чого Сатана той душу нашу*” [4, с. 62]). Щодо вербалізатора „чорт”, то він, зазнавши певної трансформації, есплікується у численних фраземах, як-от: „чортма”, „чортзна-що”, „начорта”. Послугується поет також лексемами „біс”, „враг”, „лихий”, „недобра”, які теж часто функціонують у складі фразем („*А то верзе біси зна що*” [4, с. 175] або „*А жіночки ... лихий їх знає!*” [4, с. 16]). Стосовно демононазв „враг (ворог)”, „лихий” зауважимо, що це типові приклади евфемістичних найменувань, уживання яких у творах письменника, як і в міфопоетичній творчості, пояснюється тим, що чорта вголос не прийнято було називати, щоб не накликати. Евфемістичними номінаціями вважають і займенники. У творчості Т. Шевченка імпліцитне вираження демоносили, асоційованої з чортом або й, ширше, – з нечистою силою загалом, за допомогою займенника „ти” засвідчує приклад: „*Прийми, Боже, мою душу, А ти – моє тіло! Шубовств в воду!.. Попід льодом Геть загуркотіло*” [5, с. 43]. У фраземах реалізуються і демононазви „цур” („*Та цур йому!*” [5, с. 231]) та „пек” („*А пек тобі, забув, дурню, Що смерть за плечима*” [4, с. 52]).

До вербалізаторів концепту „чорт”, що виявляються у позиціях вторинної номінації, належить демононазва „ирод” („Наталоньку! Дитя своє! Ирод нечестивий!..Занапастив...” [5, с. 281]). Зауважимо, що вживання демонономена „ирод” на позначення чорта поширене в українській міфології: „Назва *ирод* у деяких гуцульських говірках має значення „найстарший чорт, володар пекла” [6, с. 111]. Посилаючись на етимологічні джерела, Н. Хобзей зауважує, що *ирод* „чорт” – результат переосмислення імені іудейського царя Ірода [6, с. 112]. Певною мірою, особливо своїм творенням, до вказаної назви тяжіє й така, як „Иуда” („А я, мов проклятий Той Іуда, одринутий І людьми і Богом, Тиняюся, ховаюся” [5, с. 60]).

У мовно-концептуальній картині світу Шевченка привертають увагу також двокомпонентні номінації такі, як: „чортів син”, „вражий син”, „чортова сестра” („Здоров, чортів сину!” [5, с. 70]) та індивідуально-авторське найменування парафрастичного типу – „чортова кишеня”.

Досить часто автор апелює до назв „змій”, „гад”, які в його творах символізують насамперед нечестивих людей, що своєю поведінкою нагадують сатану („Я докажу отим зміям, Я вирву їх несите жало!..” [5, с. 267]). Інтерпретуючи лексеми „змій”, „змія”, „гад”, „гадина”, що є назвами плазунів, як номени нечистої сили, зважаємо на думку І. Огієнка, який зауважував, що „з гадюки виростають чорти, і тому вона нечиста. За її забиття відпускається сім тяжких гріхів. Так само і легендарний змії може сильно нашкодити людині. Вогненний змії чи дракон, частий в народних віруваннях, і часто виступає як зла сила, як демон” [7, с. 78]. У позиціях вторинної номінації реалізуються й такі вербалізатори досліджуваного концепту, як „аспид”, „луципер” („О царю поганій. Царю проклятий, лукавий, Аспиде неситий!” [5, с. 188]; „На дітей своїх не глянув, Луципер проклятий!” [5, с. 279]).

До назв концепту, які становлять периферію номінативного ряду, належать лексеми „поганець”, „злодій”, також репрезентовані в аналогічній позиції („Та вилами пана І просадив, мов ту жабу. Застогнав поганець” [4, с. 229]). Щодо вербалізатора „поганець”, то спочатку поганями називали тих, хто не сповідував християнської віри, а тримався старої, язичницької. Саме під впливом християнства закріпилися за прикметником *поганій* значення „злий”, „лихий”. Лексема „злодій” певною мірою корелює з „враг”. В. Жайворонок подібний зв'язок пояснює так: „Старослов'янське *враг* означало „чорт, диявол” (з праслов'янського *лиходій*); згодом значення перейшло на злих (лихих) людей (тобто лиходіїв, звідси ж і переосмислене *злодій*)” [8, с. 113]. Передусім для номінування різних лиходіїв, що асоціюються своєю поведінкою із сатаною, і використовує Т. Шевченко згадані демононазви.

Важливо наголосити, що саме етимонами більшості із номінантів концепту „чорт” значною мірою мотивується і його семантика. Так, „чорт” – це насамперед „той, що сіє ворожнечу і якого треба остерігатися” („Нема... Усе покинув. Чорт нарадив” [4, с. 70]); „диявол” – „той, що збиває з розуму” („Як навчив диявол проклятий” [4, с. 62]); „враг” – „той, від якого все зло” („Да не скаже хитрий враг: Я його подужав” [5, с. 258]).

Таким чином, семантику досліджуваного концепту визначають насамперед такі концептуальні смисли: „той, що втілює зло” („*Чи сатана лихо коїв?*” [4, с. 59]); „той, що підбурює до зла” („*Слухай, сину, як навчає Сатана проклятий*” [4, с. 64]); „той, що уособлює такі ознаки, як лютість, злорадство та под.” („*Доки буде ворог лютий На мене дивитись І сміятись!..*” [5, с. 258]). З іншого – у семантичній структурі реалізуються також ті компоненти, що зумовлені авторським світобаченням, на зразок: „той, що пов’язаний із панами” („*Чи то не гуси, то пани... Агу! Гиля! До сатани. До чорта в гості!*” [4, с. 99]).

У певних контекстах експлікується по декілька індивідуальних смислів. Так, у „Москалевій криниці” демононазва „сатана” іменує і „того, що уособлює небезпеку, якого треба остерігатися”, і „того, що є бридким та потворним”: „*Ось послухай, Доводить до чого Сатана той душу нашу... То так і воп’ється Пазорями в саме серце*” [4, с. 62].

Проте значно частіше лексеми-вербалізатори концепту „чорт” реалізуються у позиції об’єкта зіставлення. Так, до демоносили за концептуальною ознакою „ті, що чинять зло” уподібнюються пани, ченці, кардинали, навіть сам цар чи папа. Виражається цей смисл як експліцитно („*О царю поганій... Аспиде неситий!.. І ми сковані з тобою, Людоїде, змію!*” [5, с. 188-189]), так і імпліцитно („*Всі пузаті до одного В землю провалились!.. Тільки застогнало, Пішли в землю*” [5, с. 190]). Досить часто з демоносилою асоціюються й нечестиві люди, які вражають своїми гріхами („*То розкажи, сину, Що ти бачив диявола Своїми очима*” [4, с. 58]). Зокрема, пан-спокусник за цією ознакою уподібнюється до „луципера”, „ірода” („*Привітав мене, луципер, Благословив діток, Та й забрав їх у покої... Наталоньку! Дитя своє! Ірод нечестивий!.. Занапастив...*” [5, с. 281]) чи „змії” („*Дивися, чорная змія По снігу лізе... Утечу*” [4, с. 100]), а москаль зіставляється з „гадиною” („*Якби знала, до схід сонця Була б утопила... Здалась тоді б ти гадині, Тепер – москалеві...*” [5, с. 33]).

У поетичних текстах, як зазначає В. Шевчук, Т. Шевченко „розкриває силу диявола, який породив в Україні панів, царів”, „род проклятий”, „злочачатий”, „лукавий”, „біснуватий”, „скажений” і под., що „людей незлобних, праведних дітей, жере” та виражає упевненість, що Боже начало переможе, як переміг Авель Каїна (алегоричні мотиви з „Москалевої криниці”), і з’явиться видиво Києва святого як Божого града (алегоричний образ із „Варнака”), і все погане „межи людьми во притчу стане” („Подражаніє Іезекіілю”) [9, с. 257].

Загалом, реалізуючись у позиції об’єкта зіставлення, концепт „чорт” помітно розширює свою семантику за допомогою таких компонентів, як: „той, що проклятий і Богом, і людьми та приречений на самотність” („*Всюди люди, а я один Диявол проклятий!.. одринутий І людьми і Богом, Тиняюся, ховаюся*” [4, с. 60]); „той, що є надмірно гордовитим, зневажає інших” („*На дітей своїх не глянув, Луципер проклятий!*” [5, с. 279]); „той, що у своїй звироднілості нагадує Іуду, Ірода” („*Та шукаю пана, Того ірода, що знаєш?.. Дитя своє! Занапастив...*” [5, с. 278]); „той, що приречений на загибель, але шукає прощення у Бога” („*І пропадаю, Мов той Іуда! Помолись За мене Богу, мій ти сину*” [4, с. 65]); „той, убити якого святе діло” („*Убий гадюку, покусас! Убий, і Бог не покарає!*” [4, с. 23]) та ін.

Згідно з міфологічним світоглядом, біс міг перекидатися на пса, kota, вовка та ін. Такі перевтілення, подекуди відображені у Шевченкових текстах, актуалізують семантичний компонент „той, що виявляє здатність до метаморфоз”: „*Кицю, кицю, Не йде прокляте бісеня!*” [5, с. 278]. На думку О. Забужко, демонічне походження „кошеняти” у поемі „Відьма” „цілком недвозначне, і не випадково воно привиджується саме Лукії – „відьмі” в ортодоксально-християнському значенні слова, тобто жінці, що здобуває здатність контактувати з нечистою силою, вступивши в сексуальний зв'язок із дияволом – у даному разі його роль бере на себе пан-спокусник” [3, с. 86].

Здебільшого у підтексті об'єктивується такий важливий компонент концептуальної семантики, як „той, що є супротивником Бога”. На відміну від сатани, Бог – всемогутній і вічний, а дії сатани зазвичай обмежені Всевишнім. Тому досить часто спокушені сатаною герої Шевченкових творів звертаються за допомогою до Бога, в молитві шукають порятунку від нечистих помислів, як це робить, приміром, молода генеральша, яка надіється, що „*молитва, може, прожене Диявола*” [4, с. 203]. Здебільшого Бог перемагає, як у поемі „Варнак”, де розбійник, якому шлях цей „*чорт нарадив*”, врешті повертається до Бога, йде „*суда його праведного*” та „*суда людського просити*” [4, с. 71]. Часто Господь жорстоко карає тих, хто піддався спокусі, як, наприклад, Микиту з „Титарівни”, пустивши його за диявольський вчинок „*сатаною-чоловіком по світуходить*” [4, с. 87]. Проте у Шевченка віднаходимо також контексти, в яких Бог залишається незворушним: „*У Київ їздила, молилась, Аж у Почаєві була. Не допомгла Святая сила... Везла Назад гадюку в серці люту*” [4, с. 203]. Такі приклади, з одного боку, засвідчують силу сатани на землі, з іншого – підтверджують його несприйняття та бажання боротися з ним.

Імпліцитно через підтекст виражається і такий семантичний компонент, як „той, що локалізується у нечистих місцях (під землею)”. Так, усі гнобителі, що співвідносяться з нечистою силою, „*пішли в землю*” – локус чорта, „*тільки застогнало*” – типові звуки для чортів, які не користуються людською мовою, замість того стогнуть, зітхають, зойкають, регочуть тощо.

Хоча фразеосполуки прямого відношення до концепту не мають, проте висока частотність їх лінгвальних об'єктивацій у Шевченкових поетичних текстах привертає до них увагу. Насамперед це стосується фразем зі словами „*цур*” та „*пек*”. На думку І. Огієнка, Цур – це домовий бог, що оберігав родину, добро тощо, тому й кажуть: „*Хоч лайся, та тільки не цурайся!*”. Ним може бути й обоготворений предок, покликаний охороняти домашнє вогнище, родове майно, локусом якого часто є піч, поріг та под. [7, с. 125]. Частина дослідників наполягає на диференціації згаданих богів. Зокрема, Н. Слухай, характеризуючи домовика як одного із „старших демонів”, хтонічного покровителя домівки, розмежовує Щура (пор. прашур), Пека (пор. піч, спекатися, пекло) і Цура (пор. цур йому, відцуратися) та звертає увагу на амбівалентність цього образу [2, с. 66]. Аналогічну думку щодо аксіологічної амбівалентності Цура висловлюють й інші науковці. Так, В. Жайворонок зауважує, що „численні народні вислови зі словом *цур* позначено енантіосемією, тобто як позитивним значенням слова (відгомін бога-захисника), так

і значенням негативним (відгомін бога-біді)” [8, с. 632]. У поетичній картині світу Т. Шевченка експлікуються передусім фраземи зі словами „цур” (більшою мірою) та „пек” (меншою мірою), які, виражаючи застереження від когось, чогось, подекуди набувають помітного соціального звучання: „*Та цур їм, тим царям поганим!*” [4, с. 231]. Особливо показовим у плані реалізації аксіологічної природи вказаної фраземи є приклад: „*Шукаю Бога, а нахожу Таке, що цур йому й казати*” [4, с. 150]. Наведені рядки імплікують думку про Всесвіт, що поєднує у собі супротивні начала добра і зла – Боже та диявольське.

Більшість із розглянутих концептуальних смислів засвідчує виразну негативну конотованість досліджуваного концепту, пов’язану з домінуванням в його структурі таких концептуальних ознак, як: „підступний”, „хитрий”, „злий”, „проклятий” та под. Водночас виявлено і такі смисли, що підтверджують певну амбівалентність аналізованого концепту в Шевченкових текстах. Зокрема, у позиції об’єкта зіставлення експлікується концептуальний фрагмент „ті, що своєю несамовитістю, можливо, й злістю нагадують чортів”. Він реалізується у поемі „Гайдамаки” при зображенні борців за визволення народу: „*Цу-цу, скажені! Схаменіться! Бач, розходилися! От чорти!*” – *Кричить отаман*” [5, с. 83].

Подібне простежуємо і в характерологічних номінаціях праведника великого – Яна Гуса: „*Погас вогонь, дунув вітер І попів розвіяв, І бачили на тіарі Червоного змія*” [5, с. 206]. Тут, крім негативно маркованої, проглядає ще й архетипна семантика змія, який символізував спочатку мудрість, зцілення, а в східній символіці – безсмертя, енергію життя. Важливо наголосити, що вербалізатор „*змії (гад, гадина)*”, який об’єктивує креатині сили Всесвіту, належить до продуктивних найменувань у міфопоетичній картині світу Т. Шевченка. У поемі „Титарівна” із „*гадиною*” зіставляється байстрюк („*А з калини, мов гадина, Байстрюк виглядає!*” [(2) 86]). Швидше за все, тут це аналог змія-спокусника на стовбурі світового дерева.

Як зауважує І. Бетко, під злом можуть також „розумітися ті темні сили, що живуть у людській душі і володіють нею” [1, с. 123]. Шевченко із психологічною вірогідністю відтворює феномен страху перед прихованими небезпеками душі: „*Щоб та печаль Не перлася В самотню душу. Лютий злодій Впирається-таки, та й годі*” [4, с. 90].

Помітно корелює з концептом „чорт” та впливає на реалізацію його семантики і алегоричний образ ворон із містерії „Великий льох”, тих птахів, які „з глибокої давнини стали лиховісними” [7, с. 75]. Символічний зв’язок ворон із чортом виявляється здебільшого імпліцитно. Вони влаштували на землі таке свято, „*аж пекло злякалось*”. Об’єктивіацію концепту „чорт” у містерії засвідчують передусім чисельні фраземи на зразок: „*чортма*” („*Чортма хисту!*” [5, с. 226]); „*на чорта*” („*Такна чорта ж Їх на горах ставить?*” [5, с. 230]); „*чортзна-що*” („*Чортзна-що провадить!*” [5, с. 231]), а також „*враг їх знає*”, „*лихий їх знає*”, „*цур йому*” та ін.

Із сатаною, його діями асоціюються різні лиха, хвороби, інші негаразди. Показовою у цьому плані є поезія „Чума”, в якій персоніфікований образ чуми теж певною мірою корелює з чортом: „*Чума з лопатою ходила, Та гробовища рила, рила, Та трупом, трупом начиняла І со Святими не співала*” [4, с. 147]. Тут наявні

маркери меж різних полісвітів: медіатор-локатив („*кропива*”, якою все „*поросло*”), медіатор-хронос („*свята неділенька*”, про яку „*забули*”), медіатор-атрибутив („*лопата*”, якою чума „*мете, як помелом*”), медіатори-агентиви („*воли*”, „*коні*”, що „*ревуть голодні*”) та ін. Проте в поетових описах домінують не елементи міфопоетичної свідомості, а жорстокість реального буття: „*запалили село,.. Згоріло, зотліло, Попіл вітром розмахало, І сліду не стало*” [4, с. 148].

Аналіз концепту-образу „чорт” у поетичній картині світу Т. Шевченка засвідчує його семантико-когнітивну багатогранність, яка виявляється не лише через окреслені концептуальні смисли, а й через різні диференційні ознаки, що характеризують хтонічних персонажів. Зокрема, йдеться про такі їх атрибути, що відповідно експлікуються в шевченківських текстах, як: „*проклятий*”, „*неситий*”, „*лютий*”, „*злий*”, „*хитрий*” та под. („*Да не скаже хитрий враг: Я його подужав*” [5, с. 258]), у тому числі й зовнішні – „*сатана з пазорями*”. У цьому плані увагу привертає акцентація відповідної кольорової гами на зразок: „*чорная змія*”, „*червоний змії*” та вказівка на здатність демоносили з’являтися й пропадати.

У зображенні демоноперсонажів в аналізованих текстах певною мірою виявляється космоцентричність засобів сакральної мови, здатної об’єктивувати міфосвіт сну (простежується насамперед в однойменній поемі Т. Шевченка); спостерігаються спеціальні маркери меж полісвітів, як „*пекло*”; відтворюються елементи міфологічних метаморфоз, зокрема, перевтілення „*бісеняти*” в „*кошеня*” та ін.

Встановлено, що концепт „чорт” у досліджуваній поетичній концептосфері є аксіологічно амбівалентним. Проте здебільшого він реалізується як негативно маркований. У Шевченкових текстах негативну конотованість досліджуваного концепту підтримують різні лінгвостилістичні засоби: численні епітети, як-от: „*неситий*”, „*проклятий*”, „*лютий*”, „*хитрий*”; персоніфікації: „*сатана лихо коїв*”, „*диявол навчає*”; порівняння: „*гадюкою зашипіли*”, „*звірем заревіли*”, „*як гадина*”; тавтології: „*А то лихо розказувать, Нехай його лихий візьме!*” [5, с. 37] тощо.

Певні зрушення в референційній віднесеності слів, що сполучаються, засвідчує апозитивна синтагма „*сатана-чоловік*”. Зауважимо, що подібне людське втілення зла імплікує багато шевченківських текстів. Указана сполука, вжита у поемі „Титарівна”, безпосередньо об’єктивує відповідний концептуальний смисл, позначаючи людину, гріх якої досягає кульмінації: батько вкидає у криницю власну дитину, перекладаючи гріх на титарівну, яку судять і закопують живою з мертвою дитиною. Вчинок грішника-нелюда можна мотивувати тим, що сам він був байстрюком. Микита стає сіячем зла, адже в ньому тече диявольська панська кров, яка й робить його сатаною-чоловіком. Так інтерпретує цей образ В. Шевчук [9, с. 117]. Додамо лише, що саме апозитивна конструкція, у якій акцентована негативнооцінна конотативна семантика досліджуваного концепту, формує відповідне емоційне тло сприйняття зображуваних подій: „*Покарав Його Господь за гріх великий Не смертю – він буде жить, І сатаною-чоловіком Він буде по світу ходить І вас, дівчаточка, дурить Вовіки*” [4, с. 87]. Наведений контекст засвідчує певну алегоризацію образу сатани-чоловіка, експлікуючи таку важливу

концептуальну ознаку, як „вічність зла”, що зумовлює необхідність постійно боротися з ним.

Аналіз концепту-образу „чорт” у поетичних текстах Шевченка, здійснений на основі когнітивного моделювання, виявляє семантичну багатогранність досліджуваної структури, її амбівалентність при виразному домінуванні негативних конотацій, Смысловое наповнення вказаної концептуальної величини, співвідносною з концептом „Бог”, засвідчує нерозривну єдність у Всесвіті супротивних начал добра і зла, Божого і сатанинського, які широко репрезентовані в універсальній картині світу Т. Шевченка.

Список літератури

1. Бетко І. Українська релігійно-філософська поезія. Етапи розвитку. – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003. – 240 с.
2. Слухай Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології. – К.: Київський університет, 2005. – 167 с.
3. Забужко О. С. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. – К.: Абрис, 1997. – 144с.
4. Шевченко Т. Повне збір. тв.: У 12 томах. – К.: Наукова думка, 1989. –Т. 2. Поезія. – 590 с.
5. Шевченко Т. Повне збір. тв.: У 12 томах. – К.: Наукова думка, 1989. –Т. 1. Поезія. – 527 с.
6. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: етнолінгвістичний словник. – Львів, 2002. – 216с.
7. Лларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу: Історико-релігійна монографія. – К.: АТ „Обереги”, 1991. – 424с.
8. Жайворонок В. Знаки української етнокulturи: Словник-довідник. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
9. Шевчук В. «Personaeverbum» (Слово іпостасне). – К.: ЛТД „Твім інтер”, 2001. – 261 с.

Вильчинская Т.П. Концептуализация зла в поэтическом творчестве Т. Шевченко / Т.П. Вильчинская // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации. – 2011. – Т. 24 (63), №1 Ч.2. – С. 53-60

Статья посвящена исследованию концепта „черт” в поэтическом наследии Т. Шевченко. Установлена специфика объективации этой концептуальной единицы в универсальной картине мира писателя (номинации, семантика, коннотации).

Ключевые слова: концепт, картина мира, номинация, фразема, этнокультура.

Vil'chinskaya T.P. Conceptualization of evil in the T. Shevchenko's poetic heritage / T.P. Vil'chinskaya // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. – Series: Philology. Socialcommunications. – 2011. – V.24 (63), №1 P.2. – P. 53-60

The article is devoted to analyze the concept “devil” in the T. Shevchenko's poetic heritage. The specific character of this concept objectification in universal writer's picture of the world is determined. (nomination, semantics, connotation).

Key words: concept, picture of the world, phraseologism (idiom), ethnic culture.

Стаття надійшла до редакції 18 грудня 2010 року